

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA  
REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF  
NA KA BYNTA KI **NONGREP****



**INDIAN COUNCIL OF AGRICULTURAL RESEARCH**  
Krishi Bhawan, New Delhi

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF NA KA BYNTA  
KI NONGREP HA  
MEGHALAYA**

**Kba**

- Pynkhreh ia ki nur saran a ka bynta u kba lyiur da ki jait symbai kum u Sahsharang, RCM 10, CAU R1 (kumba 500-1000 mitar sawdong) ban ioh pynmih tynrai na ka bynta 1 hektar ka jaka rep (40kg symbai HY V /ha)
- Pynndonkam da ka Sboh eit masi FYM bad ka sboh wieh ha ki nur sara
- Pdem ia ki symbai ha ka dawai khuid phngit jingim *Trichoderma harzianum* kumba 5g/kg symbai lane shi shamoit sha man ka 5 kilo u symbai
- Lah ban jrein ia ki nur sara da ka dawai khuid phngit jingim *Trichoderma harzianum* kumba 5g/l lane shi shamoit sha man ka shi litar ka um shwa ban bet ia u symbai
- Khleh ia ka *Trichoderma harzianum* kumba 2.5kg + 50 kg sboh eit masi FYM. 10-15 sngi shwa ban bet ia u symbai ha ki nur sara
- Pynkhreh ia ka pynthor ne lyngkha kba da ka ba lur/puh bha kumba 2-3 sien da ka power tiller bad khleh ia ka FYM 5t/ha ha ka por ba lur/puh
- Rah tynrai ia u kba u ba lah 20-25 sngi ka rta sha ka pynthor ha ka jing jngai kaba 20 la 15 cm lane 6 la 8 inshi
- Synreit dawai umphniang Neem kumba 3 ml/l lane shiteng shamoit sha tam eiei ha ka shi litar kaa um ha ka sngi ba 10 hadien ba lah dep rah tynrai
- Pynlait ia ki khniang myntoi u *Trichogramma japonicum* kumba 50000 tylli ki pylleng ha ka jaka ba heh` shi hektar ha ka sngi ba 35 hadien ba lah dep rah tynrai
- Shi sien synreit da ka dawai khuid *Beauveria bassiana* kumba 7g ne 1 shi shamoit shiteng ha ka 1 litar ka um ha ka por ba lah sei u sla ba sop ia u kliar ba pun symboh

**Riewhadem**

- Thung ia u riewhadem ha ka jing jngai kumba 60 x 30 cm lane 2 phut ka nur na ka nur bad shi phut u symbai na uwei pat bad pynndonkam da ki symbai bha HYV kum u RCM 75, RCM 76, RCM 1-3 lane rep khleh lang bad u prisbin phyrngop kum u Pant Anupam haduh ka taiew ba khatduh u bnai May
- Pdem ia u symbai ha ka dawai *Trichoderma harzianum* kumba 5g/kg symbai lane shi shamoit sha man ka 1 kilo u symbai lane da ka Azospirillum/ Phosphobacteria kumba 20g/kg lane 4 shamoit man ka 1 kilo u symbai
- Leh ia ka thiew kynbat da ka bor met bad jing kara khyndew ha kip or ba biang ban pynduna ia ka jingjulor na ka jing beh ka lyer ba khlain
- Lada don ka jingwan lynshop ki khniang/ksain sam thliew ha ki sla ne jyntang u Fall Army Worm, ki nongrep ki lah ban tah da ka khyndew ha ki tyllong ne ki sla kyllain jong u tynrai ba lah shah pynjulor lane synreit da ka umphniang Neem (1500 ppm) kumba 1 shamoit shi litar ka um

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF NA KA BYNTA  
KI NONGREP HA  
MEGHALAYA**

- Pyllait da ki khniang ba ai jingmyntoi u *Trichogramma pretiosum* kumba 50000 tylli ki pylleng ha ka jaka ba heh shi hektar
- Synreit da ka *Metarhizium anisopilae* kumba 5gm/litar lane shi shamoit sha ha ka shiu litar ka um ha ki tyllong jong ki sla ha ki sngi ba 15-25 hadien ba lah dep thung

**U Sying bad Shynrai**

- Dei ban pyndep ia ka jingthung ia u jait Sying Nadia, u jait Shynrai Megha turmeric 1 lane Lakadong ha ka por ba biang da kaba pyndonkam kumba 15- 20 kwintal shi hektar bad ka jing jngai kaba 30 la 30cm lane shiphut la shiphut u symbai bad nur
- Shwa ban thung, dei ban pdem ia ki symbai ha ka dawai khuid *Trichoderma Viride* kumba 5 minit ha ka jingkhleh 4g/litar ka um lane ha ka *Trichoderma harzianum* kumba 10ml ne 2 shamoit sha shi litar ka um
- Dei ban leh ia ka thiew kynbat bad jing kara khyndew ba biang ha ka lum ba lah dep thung
- Ka jingthung ha ki nur ne nala ba lah tih ka kham iarap ha ka ban pyntuid ia ka um slap
- Ka jingthung khleh lang lah ban leh bad ki jingthung kum u rymbai ktung, u rymbai ja, u prisbin, ki kynja krai bad riwhadem
- Leh ia ka Mulching ne ka jingtap ia ka khyndew ha ki bun ne nur da u skum kba ne da ki sla jyrngam kino kino ki jingthung ban iada na ka jingshah rong noh ka khyndew, ban pynneh ia ka jingsngem ka khyndew bad khanglad ia ka jingmih u kynbat
- Synreit da ka *Trichoderma Viride* ne *Trichoderma harzianum* kumba 10ml ne 2 shamoit sha ha ka 1 litar ka um lane da ka umpniang Neem (10000ppm) kumba 2ml ne shiteng shamoit sha ha ka 1 litar ka um ban iada na ka jingpyut

**Ki Jhur Lyiur**

- Ki nur sara (na ka bynta u sohkhia, kerela, u klong, u sohprew, u jinga, sohmynten, sohbaingon bad bhindi) dei ban leh ha ki nur ba lah rah ha ki ryanan ba shna da u sieij bad ba lah tap da ka plastic na jrong ban iada na ka jingjulor u slap bad phria
- Ka jingthung ha ki nur ne nala ba lah tih ka kham iarap ha ka ban pyntuid ia ka um slap
- Ai sbob eit masi ne FYM lane sbob wieh Vermicompost ha ki nur sara ban ioh ia ki tynrai ba shait ba khlain
- Leh ia ka Mulching ne ka jingtap ia ka khyndew da u skum kba ne da ki tiar ba ioh na ka kper ban iada na ka jingshah rong noh ka khyndew, ban pynneh ia ka jingsngem ka khyndew bad khanglad ia ka jingmih u kynbat
- Shna hi ia ki sbob pyut ba bha kum ka sbob 18 sngi, ka sbob pyut ha ki liewsboh lane da ka sbob wieh

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF NA KA BYNTA  
KI NONGREP HA  
MEGHALAYA**

- Shna hi ki dawai khuid kum ki dawai ba khniot na ki sla jingthung, rynsun, duma sla bad kiwei kiwei de
- Dei ban ai um da kaba pud sngi kumba 10 haduh 15 sngi lada donkam da kab khmih thuh ia ka suinbneng bad jait jingthung bat hung ha ki iing polyhouse khamtam ki mar ba rem dor

**Ka Ri Dohkha**

- Leh ia ka jingweng ia ka jinglang khyndew ne shyiap ka pung ban pynbha ia ka ri dohkha. Maramot ia ka pung, ia ki sawdong ka pung, ia ki jaka pynrung bad pyllait um bad kiwei kiwei de
- Dei ban leh ia ki kam shwa ban pyllait symbai dohkha sha ka pung kum ka jingpynkhuid ia ki kynbat ba roi ha um, ka jingtong noh ia ki nongpynjulor ia ki dohkha ne ki jait dohkha ba pynjulor
- Lada ki dohkha ba pynkharoi ki bun ha ka pung, lah ban tong bad die ne pyndonkam noh katto katne ia ki
- Ka dei ruh ka aiom ban pynkharoi ia ki jait dohkha kyrpang bad ruh ki kha dkhar ne khabah ba paw
- Dei ban sdang noh ia ka jingpynmih ia ki symbai dohkha
- Kiar na ka jing pynnoh ia ki symbai dohkha palat ia ka 10000 tylli ki symbai ha ka jaka ba heh shi hektar
- Dei ban pyllait symbai dohkha ha ka pung kumba 3 la 4 la 3 bynta (Kata kiba im bad bam ha ka sla um halor eh : kiba im bad bam ha mar pdeng ka ka sla um : kiba im bad bam ha trai ka sla um).
- Kiba ri dohkha ki lah ban shna hi ki jingbam dohkha da kaba khleh lang ia u kheri, u khaw pyrsit bad ruh ka jab a lah ih
- Pynkhreh noh ia ka lyngkha rep bad ki nala ri dohkha ha ka rep kba lem ka ri dohkha

**Ka Ri Sniang**

- Dei ban pynbiang ia ka jing ai jing bam khleh kyrpang kumba 50-60 gram shi sngi ia kawei ka sniang kynthei bad ia ka dawai calcium ia ki sniang kmie ba ai buin ne ba pun khun kumba 60-80 ml shi sngi kawei ban pynbiang ia ka jingmih
- Ki jingthung ba lap ha ki shnong kum ka dieng lakait, ka wang, phan karo lah ban pyndonkam ha ka ban ai bam ia ki sniang
- Kiar na ka jinglang um hajan ki sem sniang ban iada na ka jing kharoi ki skain pyrjong kiba lah ban long ki nongkit jingpang bapher bapher bad ruh dei ban buh rkhiang bad khuid ia ki sem

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF NA KA BYNTA  
KI NONGREP HA  
MEGHALAYA**

- Lah ban ai dawai wieh ia ki sniang da ka Albendazole ne Febendazole kumba 7.5 mg man ka shi kilo ka jingkhia ki sniang (da ka ba pud 3 bnai). Ha ki jaka ba jur, lah ban pud tang 2 bnai
- Ia ki sem dei ban shna bha khnang ban iada na ka jingktah ia ki jingri na ka jinglong ka suin bneng. Shna bha ia ka tnum bad ka kynroh jong ki sem
- Dei ban buh la ka jong ia ki khun sniang ba dang shu thied ne wanrah thymmai la kumba shi taiew ei ei shwa ban pytn ia khleh lang bad ki sniang ba lah don lypa
- Dei ban ai jingbam dawai khleh kyrpang kumba 20g u/ka wei ha ka jingbam jong ki. Pynbiang ka um dih ba khuid ia ki
- Ai ia ki tika sha ki sniang ban iaa na ka jingpang khlam khie shit ne ka Swine Fever

Ka jing iada bad jingkhlanglad ia ka jingktah ka khlam pang shit ka African Swine Fever (ASF) ha ki sniang

- Dei ban leh quarantine ne buh la ka jong mardor ia ki jingri ba I kem kane ka jingpang haduh ban da dep pyntikna ia kane ka jingpang
- Dei ban leh ia ka jing pynkhuid ne pynjah jingpang ha ki jaka kyrpang shwa ban pynrung ia ki jingri thymmai sha ki sem. Dei ban buh ka jaka pdem ne wieh ia ki kjat ha man la ki sem sniang ban pynkhuid ne weng ia ki jingpang da ki dawai kyrpang. Dei ban pynkhuid ia ki sem man ka por da ka ba synreit da ka dawai formaldehyde 1% ne da ka NaOH ne paraphenylphenolic 2 %
- Ki briew ki ba wan khmih ne rung mih ha ka jaka ri sniang ki dei ban pyntikna ba ki juti ki jain ne ki tiar ba ki rah ki dei ban long kiba khuid ne lait jingpang
- Katba lah dei ban pyn ia jngai ia ki sniang na kiwei pat ki sniang , ki sniang khlaw ne kiwei pat ki jait jingri
- Ym dei ban die ia ki sniang ba pang sha ki nong shoh doh ne ki mahajon khaii sniang. Dei ban bun tikna ia ki buit jingleh khuid bad rukom bret ia ka jakhlia na ki sem ne lyngkha rep
- Dei ban bret ne tep bha ia ki mrad ki ba lah iap kaba la kumno kumno ka dei ban long ka thliw kba 6 phut haba tep da kaba ber ruh ia ka shun ne ka bleaching powder
- Dei ban thied ia ki sniang na ki jaka ba tikna. Ia ki sniang ba dang shu thied thymmai lah ruh ban set shwa la ka jong ha ki sem kyrpang la kumno kumno 4 taiew

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF NA KA BYNTA  
KI NONGREP HA  
MEGHALAYA**

- Ka jing ai bam da ki mar ba tam kiba don kaba kynja doh ne kiba la ia khleh bad ka doh dei ban kiar bad lada ia bud kumta, dei ban shet pynthnam bha shwa ban ai bam ia ki sniang
- Ki tiar ai bam ia ki sniang ba ioh pang ym dei ban pyndonkam ha ka ban ai bam pat ia ki jingri kiba shait ba khlain.
- Khanglad ia ka jing poi ki jingri na ka wei ka longing sha kawei pat ne na kaba rah ia kin a kawei ka jing ia lang tamasa sha kawei pat
- Haba wan kane ka khlam, dei ban khang ia ka jing wan jingmih ki nongtrei ka tnat ba peit ia ki jingri ne ki ba trei sngi na kawei ka jaka sha kawei pat . Ym dei ban shah iano ia no ki ba wan jngoh ban rung sha ka pham ri sniang
- Dei ban bud ryntih ia ka jingkhmih ia ka koit ka khiah ki jingri kaba kynbthup ruh ia ka jingai dawai wieh bad dawai tei met bad kumjuh ki dawai vitamin
- Lada uno uno/ kano kano ka/u sniang ki ioh pang, dei ban weng mardor na ki kynhun bad shait bad ri ia ki la ka jong shawei pat tad haduh ba kin da koit
- Dei ban buh jingthoh kaba biang ha kaba ia dei bad ka koit ka khiah ki jingri bad kumjuh ia ka rung ka mih kiba trei ne jngoh ia ki jingri
- Lada jia ba lap ia kano kano ka jingjia ba iadei bad ka khlam ASF, dei ban pyntip mardor sha ki doktor ka tnat Veterinary bad ruh sha u/ka District Veterinary Officer.

**Ka Ri Syiar**

- Ia ki sem syiar dei ban buh khuid bad pyllait lyer bha bad dei ban pynbiang um dih kaba khuid 3 haduh 4 sien shi sngi bad teng teng ki dawai kpoh lada donkam electrolyte
- Ka ri syiar ha ki kyrpong iing lah ban bud da ki jait kum u Vanaraja, Shrinidhi, Kuroiler etc bad lah ban shna da ki sem rit ki ba duna dor lut
- Ym dei ban pynkhim ne pynbun than ia ki syiar. Katba lah dei ban pynbiang jingheh jaka kaba 1 phut shiteng sawdong na ka bynta kawei kawei ka syiar. Dei ban kitkhia ban ym don ka jingkiew ka jingkhluit ha ki syiar
- Ia ki jakhlia ba mih bad tiar siang ha ki sem syiar dei ban kyliang bad weng man ka por ban khanglad ia ka jingpang kpoh ne snier ba ki khot coccidiosis. Lada lap ba don ka pynhiar snam na ki syiar, dei ban ai mardor iaki dawai iarap anticoccidial drugs ha ka um dih na ka bynta 3 haduh 5 sngi lynter

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF NA KA BYNTA  
KI NONGREP HA  
MEGHALAYA**

- La kyntu ia ki nong ri syiar ba kin pynkhuid ia ki sem man ka por da ka dawai phenol kumba 1 ml ne shi pawa shamoit ha ka shi litar ka um ban iada na ka jing pur ka jingpang
- Khanglad ia ka jinglang um hajan ki sem syiar ban khang ia ka jingkharoi ki skain/ pyrjong bad buh rkhiang, khuid bad lait lyer bha ia ki sem da kaba bud ruh ia ka jingweng ia ki jakhlia man ka por
- Ia ki syiar dei ban ai dawai tika ban iada na ka jingpang Ranikhet, Marek's, Gumboro bad Fowl pox katkum kip or ba la pynbeit
- Kino kino ki jingiap ne jingpang ba lap ha ki kynhun dei ban pyntip sha ki tnat ba peit ka ia kam ri jing ri ne veterinary

**Ka ri Masi/ Blang/ Langbrot**

- Ia ka sem kine ki jingri dei ban buh khuid, rkhiang bad lait lyer bha. Khang ia ka jinglang um hajan kaba lah ban pynkharoi ia ki skain ki pyrjong
- Ia ka jing ai dawai wieh bad tika ba donkam dei ban leh ha man la kip or ba lah pynbeit
- Pynbiang shibun ka um dih ba khuid ia ki. Ai jingbam dawai kyrpang ruh bad bitamin man ka por
- Pynkhreh ia ki jaka ieh shrah ban ioh rep ia ki ingthung ai bam jingri
- Kane ka aiom ka dei ruh kaba biang eh ban thung ia ki jingtung ai bam jingri kum ki kynja phlang lynter ka snem u Hybrid Napier, Guinea, Para, Stylosanthes bad kiwei kiwei de.
- Lada lah ban pynbiang, dei ban ai lad ia ki jingri ban sharai ha ki jaka ba don ki kynja phlang ba la ithuh khnang ban lait na ka jingioh bih na ki jait jingthung bym iahap

**Ka rep tit**

- Ka jingrep ia ki jait tit Oyster kum u oyster ba pink ne u *Pleurotusdjamor* hapoh ki iing ki sem da kaba pyndonkam da u skum kba kan ai lad ban don jingmih shuh shuh ia ki nongrep khamtam ha kane ka khlam indoor COVID-19 bad kan ai ruh ia ki dawai tei met ha ka jingbam jong ki

**Ki Self-Help Group**

- Ki Longkmie/ Kynthei ha ki SHG, ki dei ban thawlad ban pynmih ne shna ia ki kper kyrpong iing ba ai jingbam ba tei ne ki Nutrition Garden ha man la ki thliw iing ban ioh khiet ia ki jhur kordor kiba bun ia ka dawai tei met kum ka bitamin, ki mineral ban pynkhlain shuh shuh ia ka bor met ban ialeh pyrshah ia ki jingpang kum ka khlam Covid-19

**KA JINGAI JINGTIP NA KA ICAR HALOR KA REP KA RIANG HA KA SAMOI LYIUR/ KHARIF NA KA BYNTA  
KI NONGREP HA  
MEGHALAYA**

Ki jhur kum u sohbaingon, u sohmynten jhur capsicum, sohmynten, ki jhur ba pur kum u pathaw kerela, sohprew klong, bad kiwei kiwei de lah ban thung ha kine ki kper kyrpong iing. Ki dkhot jong ka SHG ki lah ruh ban ia shna ne suh ia ki jingsop shyntur ne ki mask, ki muja kti ne gloves, ki jain kynja kynphad na ka bynta ki dkhot ka iing ka sem ne ka imlang sahang ban pyn iada shuh shuh na ka jing saphriang ka khlam COVID19 bad ruh ban pyn ioh kamai shuh shuh ia ka iing ka sem.

